NKE STRATÉGIAI VÉDELMI KUTATÓKÖZPONT
ELEMZÉSEK – 2012/1
1241 Budapest Pf: 181 Tel: 432-90-92 Fax: 432-90-58
www.svki.zmne.hu

A német védelempolitika régi-új alapjai és új felépítménye

A német haderő évek óta esedékes átfogó reformját 2010-ben a Merkel-kormányzat költségvetési megszorítási intézkedése indította be a karizmatikus és népszerű Karl-Theodor zu Guttenberg vezetésével. Az eltelt mintegy két évben azonban a kül- és biztonságpolitika és olykor a belpolitika hatására is változtak a kezdeti hangsúlyok, és 2012-ben már Thomas de Maiziére rakhatja le a Bundeswehr új alapjait. E mögött azonban átfogó folyamatok zajlottak az elmúlt évtizedben, amelyek megértése nélkül nehezen értelmezhetők olyan lépések, mint a líbiai NATO-művelettől való távolmaradás. Elemzésünk e folyamatokat tekinti át és értékeli, kiemelten rámutatva az afganisztáni szerepvállalás hatásaira, bemutatva a 2011 májusában elfogadott új Védelempolitikai irányelveket, a Bundeswehr-reform jelenlegi állását, és mérlegelve a német nemzetközi szerepvállalás jövőjét.

I. Az afganisztáni műveletek hatása a német védelempolitika átalakulására

A biztonsági környezet átalakulásának közvetett és közvetlen hatásai, valamint a Németország nemzetközi biztonság- és védelempolitikai együttműködési lehetőségeit és kötelezettségeit meghatározó NATO transzformációja, illetve az EU politikáinak fejlődése mellett az elmúlt évtizedben egyértelműen az afganisztáni szerepvállalás jelentette azt a gyakorlati fordulópontot, mely minden tekintetben átformálta a német védelempolitikát, honvédelmi intézményrendszert, és magát a Bundeswehrt. Az elmúlt évtized stabilizációs és háborús (terrorizmus- és felkelésellenes) műveletei 21. századi követelményekkel és kihívásokkal állította szembe nemcsak a haderőt, hanem a védelempolitika irányítóit és a német társadalmat is.

A 21. század első évtizedében a Bundeswehr átlépett az észak-atlanti térség földrajzi határain, és túllépett a békeműveletekben való részvétel önkorlátozásán, amit a nemzeti védelempolitika szintjén 2003-ban új védelempolitikai irányelvek elfogadása szentesített. A dokumentum a korábbiakhoz képest két jelentős újítást rögzített.[1] Egyrészt kimondta, hogy Németország biztonsága már nem értelmezhető kizárólagosan földrajzi határokhoz kötötten, területi kontextusban, s ehhez kapcsolódóan rögzítette, hogy a területvédelmi célokra szolgáló nagyméretű hagyományos haderő fenntartása korábbi formájában nem szükséges. Másrészt a védelempolitikai irányelvek tudatosították, hogy a Németország területe ellen irányuló hagyományos katonai fenyegetés veszélye belátható időn belül nem fog fennállni, ezzel szemben olyan aszimmetrikus fenyegetések jelentek meg – vallási szélsőséges mozgalmak, nemzetközi terrorista szervezetek, valamint a tömegpusztító fegyverek ellenőrizetlen terjedése –, amelyek ellen az ország határain kívül is fel kell lépni. A földrajzi határokon történő átlépést indokolta a kommunikációs és ellátórendszerek, kereskedelmi útvonalak biztonságának garantálása is.[2]

A 2006-ban kiadott Fehér Könyv[3] *tovább erősítette a nemzetközi válságkezelés feladatrendszerét*, és egy ennek megfelelően mozgékonyabb, nagy távolságra is telepíthető és ott fenntartható egységekkel is rendelkező haderő kialakítását tűzte ki célul. A haderőt innentől

[1] *Verteidigungspolitische Richtlinien für den Geschäftsbereich des Bundesministers der Verteidigung*, 2003. 05. 10. pp. 9–10. http://www.ndr.de/info/programm/sendungen/streitkraefte_und_strategien/verteidigungspolitischerichtlinienstruck101.pdf Megtekintve: 2011. 12. 06.

[2] Bastian Geigrich: *Mugged by Reality? German Defense in Light of the 2003 Policy Guidelines*. DIAS, 2003. 10. 12. Elérhető: http://www.dias-online.org/fileadmin/templates/downloads/Mugged_by_Reality_-_German_Defense_in_Light_of_the_2003_Policy_Guidlines.pdf Megtekintve: 2011. 12. 06.

[3] *Weissbuch 2006 – zur Sicherheitspolitik Deutschlands und zur Zukunft der Bundeswehr*. Elérhető: http://www.bmvg.de/resource/resource/MzEzNTM4MmUzMzMyMmUzMTM1MzMyZTM2MzEzMDMwMzAzMDMwMzAzMDY3NmE2ODY1NmQ2NzY4MzEyMDIwMjAyMDIw/WB_2006_dt_mB.pdf Megtekintve: 2011. 12. 06.

KÉSZÍTETTE: CSIKI TAMÁS

szervezték képességek szerint három kategóriába: reagáló, stabilizációs és támogató erőkbe. A reagáló erők számára (35.000 fő) a magas intenzitású, összhaderőnemi műveletekben, azok támogatásában, valamint evakuációs műveletekben szükséges képességeket kellett kialakítani. A stabilizációs erők (70.000 fő) közepes és alacsony intenzitású összhaderőnemi műveletekben, elhúzódó időtávon, a békeműveletek komplex követelményrendszerének megfelelő képességeket alakítottak ki. A támogató erők (147.500 fő) pedig a haderő hazai rutinfeladatainak ellátásához, valamint a Bundeswehr műveleteinek támogatásához szükséges képességekkel rendelkeztek. Mindez a nagy létszámú Bundeswehrt a sorkötelezettség fenntartása mellett nem tette valóban korszerű haderővé, ugyanis a reagáló erők – a műveleti tapasztalatok alapján – egyre inkább teherbíró képességük határán működtek. A válságkezelés mellett az aszimmetrikus fenyegetések közül a nemzetközi eseményeknek megfelelően a terrorizmus kapott kiemelkedő figyelmet, ami meghatározta Németország részvételét az Operation Active Endeavour műveleteiben, majd Afganisztánban.

Németország reakciója a 2001. szeptember 11-i terrortámadásokra egyértelmű és széles társadalmi és politikai támogatottsággal bíró szolidaritás volt, melynek értelmében szeptember 12-én támogatta a washingtoni szerződés kollektív védelemről szóló 5. cikkelyének alkalmazását, majd november 16-án a Bundestag felhatalmazta a kormányt, hogy csatlakozzon az Operation Enduring Freedom terrorizmusellenes műveleteihez.[4] A részvétel mértékének és jellegének meghatározása már ellentmondásosabb volt: Schröder kancellárnak komoly nyomást kellett gyakorolnia a szociáldemokrata–zöld kormánykoalícióra ahhoz, hogy a Bundeswehr részt vehessen az Afganisztánban kibontakozó nemzetközi műveletekben.[5] A nemzetközi katonai műveletben való részvételt akkor a lakosság többsége (59%) támogatta.[6]

A német politikai vezetés a kezdetektől a politikai és fejlesztési eszközöknek szánt prioritást a katonaival szemben Afganisztánban. A tudatos és kezdeményező politikai szerepvállalás szándéka a 2001. december 5-i bonni (petersbergi) Afganisztán-konferencia[7] megrendezésével egyértelművé vált, majd december 21-én a Bundestag elfogadta az ENSZ-mandátummal rendelkező ISAF-ben való részvételt az afgán átmeneti kormányzat támogatása, Kabul és a környező térség biztonságának fenntartása céljával.[8] (Így a kezdeti legfeljebb száz fő különleges műveleti erő Schröder kormányzati időszaka alatt – az egyik legjelentősebb NATO-tagállammal szemben támasztott követelményekhez igazodva – 3900 fős katonai kontingensre duzzadt.) 2004-ben még a bonni folyamat sikerébe és a rendezés reményébe vetett hittel Berlin adott otthont a nemzetközi donorkonferenciának is.[9]

Az afganisztáni nemzetközi szerepvállalás tekintetében évekig a – belpolitikai narratíva szerint humanitárius célú stabilizációs – „békeműveleti jelleg" dominált. A 2002-es kabuli biztosító, logisztikai és újjáépítési (Kabuli Nemzetközi Repülőtér) feladatokat követően a német mandátum 2003-ban kibővült, és előbb Kunduzban, a következő évben pedig Faiszabádban

---

[4] Francis T. Miko – Christian Fröhlich: *Germany's Role in Fighting Terrorism: Implications for US Policy*. CRS Reports for Congress, 2004. 12. 27. pp. 9–10. Elérhető: http://www.fas.org/irp/crs/RL32710.pdf Megtekintve: 2011. 12. 06.

[5] A parlamenti zárószavazás előtt Schröder bejelentette: a kormánnyal szemben bizalmatlansági szavazást kér, mely esetben, ha a koalíciós partnerek nem szavazzák meg az indítványt, lemondana, ami kormányzati válságot idézett volna elő – ezt megelőzendő a bizalmi szavazáson az SDP és a Zöldek is támogatták őt (igaz, a siker csupán 3 szavazaton múlott). Ulrich Rippert – Peter Schwarz: *German Parliament Votes for Participation in Afghanistan War*. Elérhető: http://www.wsws.org/articles/2001/nov2001/germ-n24.shtml Megtekintve: 2011. 12. 06.

[6] *Schröder Wins Vote of Confidence*. In: Deutsche Welle, 2001. 11. 16. http://www.dw-world.de/dw/article/0,,329116,00.html Megtekintve: 2011. 12. 06.

[7] Lakhdar Brahimi, az ENSZ afganisztáni különmegbízottja a Biztonsági Tanács 1378. sz. határozata (2001. november 14.) alapján 2001. december 5-én a politikai átmenet 5 pontba foglalt tervezetét terjesztette elő az ország új kormányzati intézményrendszerének kialakítására. Az *ENSZ BT 1378.sz. határozata* http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/638/57/PDF/N0163857.pdf?OpenElement. A *bonni (máshol petersbergi) egyezmény* elérhető: http://www.ag-afghanistan.de/files/petersberg.htm Megtekintve: 2011. 12. 06.

[8] A Bundestag által napjainkig elfogadott határozatok a német ISAF-részvétel fenntartásáról elérhetők: http://www.bundestag.de/bundestag/ausschuesse17/a12/auslandseinsaetze/auslandseinsaetze/isaf_bisherige_mandate.html. Megtekintve: 2011. 12. 06.

[9] *A berlinikKonferencia zárónyilatkozata* elérhető: http://www.ag-afghanistan.de/berlindeclaration.pdf Megtekintve: 2011. 12. 06.

vettek át német csapatok egy-egy Tartományi Újjáépítési Csoportot (PRT), majd 2006-ban az Északi Regionális Parancsnokság vezetését is Mazari-Sarifban.[10] Ugyanitt a katonai repülőtér és egy előretolt logisztikai bázis üzemeltetését is német katonák végzik, a kunduzi PRT előretolt egységeként pedig Regionális Tanácsadó Csoporot hoztak létre Taloqanban. Ugyancsak 2006 óta tartanak fenn Műveleti Kiképző és Tanácsadó Csoportokat (OMLT)[11] Afganisztánban.

A belpolitikai kötöttségek és a szövetségesi elvárások komoly ellentétben álltak egymással, melynek következtében Németország évekig a NATO-tagállamok kritikájának középpontjában állt,[12] hiszen amellett, hogy az – akkor – alapvetően békésebb északi régióba telepítette számszerűen amúgy jelentős erőit, egészen 2009-ig messzemenő nemzeti korlátozásokat tartott fenn azok alkalmazásával kapcsolatban. A kizárólag védelmi célú alkalmazás, a nehézfegyverzet hiánya a tálib ellenállás erősödésével és az északi régió biztonságának csökkenésével 2007-től fokozatosan rávilágított arra, hogy a német szerepvállalás így fenntarthatatlan – azonban a 2009-es sajnálatos kunduzi incidens, és az azt övező nemzetközi és belpolitikai botrány kellett hozzá, hogy ez a gyakorlatban is megváltozzon.[13]

A nyilvánvaló problémákat felismerve a német szerepvállalás Afganisztánban 2010-től döntően megváltozott: felvállalták a harci feladatokat, kibővítették a mandátumot, növelték a létszámot. 2010 februárjában Guido Westerwelle külügyminiszter a parlamentben már nyíltan beszélt arról, hogy az Afganisztánban állomásozó német erők „a nemzetközi jog értelmezése szerint háborús műveletben vesznek részt”,[14] és február 26-án a Bundestag hozzájárult, hogy a létszámplafont az addigi 4500-ról 5350-re emeljék, melyből 350 fő tartalékként szolgált. Az április 15-i Baglán városa közelében történt heves összecsapást követően – amelyben négy német katona vesztette életét és öt megsebesült – nehézfegyverzetet is telepítettek Afganisztánba. Amikor 2011. január 25-én Hellmut Königshaus, a parlament Védelmi Bizottságának vezetője benyújtotta 2010-es Jelentését a Bundeswehrről,[15] abban súlyos, de megalapozott kritikát fogalmazott meg a német erők kiképzettségével, felszereltségével és műveleti alkalmazásával kapcsolatban. 2011-ben további két – a haderőreformot is megalapozó – jelentés (lásd később) is megerősítette, hogy a Bundeswehr teljesítőképessége határára ért. Bár a nemzetközi kritikusok általában átsiklottak e tények felett, 2011 tavaszán a

[10] A német vezetés alatt álló Északi Regionális Parancsnokság fő feladata Kunduz térsége stabilitásának és biztonságának megteremtése és fenntartása, a stratégiai jelentőségű Kunduz–Baglán korridor biztosítása. 2010 óta ezt az Afgán Nemzeti Biztonsági Erőkkel együttműködve, a haderő és a rendőri erők kiképzésével kiegészítve folytatják. A német szerepvállalásról a régióban lásd még: http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Aussenpolitik/RegionaleSchwerpunkte/AfghanistanZentralasien/Engagement-Kundus-Faisa-Mazar_node.html Megtekintve: 2011. 12. 06.

[11] A Bundeswehr egységei a kiképzést az északi régióban állomásozó afgán 209. hadtestre, a Mazari-Sarifban található Katonai Műszaki Iskolára, és a kabuli Logisztikai Iskolára koncentrálják. Forrás: http://www.bundeswehr.de/portal/a/bwde/!ut/p/c4/DcpBDkBADAXQs7hAu7dzC2ykw8cPSnSQOD1526et_txuTpa5u61aa9OzTI-kZ4CAHob8QjZG_AMuDBvFrkhch8unLtjPOGcwx3Iaxgw9lqr4AIHx--0!/ Megtekintve: 2011. 12. 20.

[12] Elemzők ezt úgy jellemezték, hogy „a szövetségesek felé a még vállalható legkevesebbet, a német társadalom felé a még vállalható legtöbbet” próbálták teljesíteni. In Pia Niedermeier: *German Security Policy on the Move – Challanges In and Post Afghanistan.* AICGS Transatlantic Perspectives, April, 2011. p. 1. Elérhető: http://www.aicgs.org/site/wp-content/uploads/2011/11/niedermeier2011.pdf Megtekintve: 2011. 12. 06.

[13] 2009. szeptember 4-én az észak-afganisztáni Kunduztól néhány kilométerre délnyugatra a Bundeswehr ezredese által kért, a tálib felkelők által elfogott két üzemanyagszállító tartálykocsira mért légicsapás erősen változó becslések szerint 56–179 halálos áldozattal – köztük akár több mint 100 civil lakos halálával – járt. Az incidens közvetlen hatására november 26-án lemondott Wolfgang Schneiderhan, a Bundeswehr főszemlélője és Peter Wichert honvédelmi államtitkár, majd november 27-én a támadások idején a védelmi miniszteri posztot betöltő (ekkor már a munkaügyi és szociális tárcát vezető) Franz Josef Jung. A körülményeket vizsgáló szakértői jelentések 2010-ben azt is vizsgálták, hogy a hadviselés nemzetközi jogszabályait megsértette-e az akció (amennyiben nem volt megfelelő mértékben tekintettel a polgári áldozatok minimalizálására). Afganisztánban a Védelmi Minisztérium által nyilvánosságra hozott adatok szerint 2001 óta 52 német katona (más források szerint 53-56 fő) és 3 rendőr vesztette életét, több mint 200 megsebesült, és több mint 1800 katonát kezeltek poszttraumatikus stresszbetegség tüneteivel. Forrás: http://www.bundesregierung.de/Content/DE/__Anlagen/2010/2011-07-21-fragen-antworten-katalog-afghanistan,property=publicationFile.pdf Megtekintve: 2011. 12. 06.

[14] Siobhán Dowling: *New Evalution on Afghanistan Long Overdue*. In: Spiegel.de, 2010. 02. 11. Elérhető: http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,677289,00.html Megtekintve: 2011. 12. 06.

[15] *Jahresbericht 2010. Unterrichtung durch den Wehrbeauftragten*. Elérhető: http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/17/044/1704400.pdf Megtekintve: 2011. 12. 20.

líbiai műveletektől való távolmaradásban ugyancsak meghatározó szerepet játszott az, hogy Németország sem (bel)politikai, sem katonai téren nem rendelkezett megfelelő háttérrel egy újabb nemzetközi művelethez.[16]

2011-ben megkezdődött az előző évben Londonban a nemzetközi közösség,[17] majd Liszszabonban az ISAF-tagállamok által elfogadott felelősség- és hatalomátadási folyamat (Transition/Inteqal)[18] megvalósítása. A biztonságért vállalt felelősség és a kormányzati hatalom átadásának előfeltétele az önállóan is életképes államigazgatási szervek és rendőrség, valamint haderő felállítása – ennek érdekében 2009 óta a nemzetközi közösség fokozta kiképző, mentoráló és a kormányzást, jogállamiságot erősítő tevékenységét.[19] 2011. december 2-án Németország 7 katonai OMLT-t és 12, német nemzeti fennhatóság alatt álló Rendőri Kiképző Csoportot tartott fenn Afganisztánban.[20] Az év folyamán kétszáz német rendőr vett részt az afgán rendőri erők kiképzésében a kétoldalú megállapodás alapján működő German Police Project Teamekben, míg 60 rendőrségi szakértő az EUPOL Afghanistan kiképzési programjaiban. Emellett Németország 77 millió euróval járult hozzá a képzési és továbbképzési költségekhez, az infrastrukturális fejlesztéshez, a felszereléshez, valamint az ENSZ Law and Order Trust Fundjához. 2008 óta a német részről rendőrségi kiképzésre fordított összeg így folyamatosan nőtt: 2008-ban 35,7 millió euró, 2009-ben 50,2 millió euró volt, 2010–2012 között pedig évi 77 millió euró körül mozog.[21] Az afganisztáni szerepvállalás teljes költségvonzata a következőképpen alakult a német kormány által közzétett adatok szerint:[22]

---

[16] A líbiai távolmaradás ellensúlyozására a Bundestag 2011. március 25-én nagy többséggel megszavazta, hogy maximum 300 fővel német katonák is részt vegyenek a NATO légtérellenőrző műveleteiben Afganisztán felett (AWACS), így tehermentesítve az addig ezt a feladatot ellátó brit és francia erőket.

[17] A londoni konferencia zárónyilatkozata, *Afghan Leadership, Regional Cooperation, International Partnership*. Elérhető: http://centralcontent.fco.gov.uk/central-content/afghanistan-hmg/resources/pdf/conference/Communique-final Megtekintve: 2011. 12. 06.

[18] Lásd: *Declaration by the Heads of State and Government of the Nations contributing to the UN-mandated, NATO-led International Security Assistance Force (ISAF) in Afghanistan*. Elérhető: http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_68722.htm? Megtekintve: 2011. 12. 20.

[19] *Transition to Afghan Lead: Inteqal*. NATO Media Backgrounder. Elérhető: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_topics/20111207_111207-Backgrounder-Inteqal-en.pdf Megtekintve: 2011. 12. 20. *Afghan National Security Forces (ANSF): Traning and Development*. NATO Media Backgrounder. Elérhető: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_topics/20111207_111207-Backgrounder-ANSF-en.pdf Megtekintve: 2010. 11. 20.

[20] Forrás: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_topics/20111207_111207-Backgrounder-ANSF-en.pdf Megtekintve: 2011. 12. 06.

[21] Forrás: http://www.bmi.bund.de/cln_156/DE/Themen/Sicherheit/Afghanistan/Afghanistan_node.html Megtekintve: 2011. 12. 20. Lásd még a Külügyminisztérium honlapját: http://www.auswaertiges-amt.de/sid_2B791774B3C59DD6B5D968F094D5218B/DE/Aussenpolitik/RegionaleSchwerpunkte/AfghanistanZentralasien/Polizeiaufbau_Uebersicht_node.html Megtekintve: 2011. 12. 20. Részletesen a német szerepvállalásról a kiképzésben lásd a német kormány válaszát a Die Linke baloldali képviselőcsoport interpellációjára, 2011. 11. 29-én. Elérhető: http://www.bundeswehr-monitoring.de/fileadmin/user_upload/media/BT1708039.pdf Megtekintve: 2011. 12. 20.

[22] Érdemes megjegyezni, hogy egy, a Német Gazdaságpolitikai Kutatóintézet (DIW) által 2010 májusában közzétett tanulmány a szerepvállalás összes direkt és indirekt költségéről ennél lényegesen magasabb végösszeget tartalmaz. A tanulmány a szövetségi minisztériumok direkt műveleti, kiképzési és fejlesztési kiadásai mellett számol azzal az indirekt többletköltséggel, amelyet a német gazdaságnak és társadalomnak kell viselnie az államháztartási kiadások fedezése érdekében (magasabb adók és járulékok, költségvetési átcsoportosítás, csökkenő fogyasztás). A DIW becslése szerint a 2009–2010-es szinten folyó műveletek és fejlesztési tevékenység évente 2,5–3 milliárd euró kiadást jelent Németországnak. A tanulmány a következő évekre vonatkozó becsléseket is közzétesz, s három alternatívával számol. Az első az „azonnali kivonulás” 2011-ben (ami nem valósult meg); a második – „reális forgatókönyv” – a 2016-ig történő kivonulás (2013-ig a 2010-es szinten (4500–5000 fő) fenntartott jelenlét, majd 2014-től fokozatos kivonás); a harmadik pedig a 2020-ig fentartandó „fokozott jelenlét” (a 2011-es létszám megduplázása és fenntartása 2020-ig, 2016-tól csak béketámogató feladatokkal). A DIW becslése szerint az „azonnali kivonulás” esetén 18,3–32,6 milliárd euró (középérték 25,5) lett volna a teljes költség; a „reális forgatókönyv” 26,2–46,8 milliárd euróval (középérték: 36,5) számol, míg a jelenlegi nemzetközi stratégiai tervekhez nem illeszkedő „fokozott jelenlét” 53,3–91,9 milliárd euró (középérték: 72,6) költséget jelentene. Forrás: *Eine Erste Schätzung der wirtschaftlichen Kosten der deutschen Beteiligung am Krieg in Afghanistan*. DIW Wochenbericht, 2010/11. 2010. május 26. Elérhető: http://www.geopowers.com/sites/default/files/images/pdf/EstimateAfg.pdf Megtekintve: 2011. 12. 20.

Az afganisztáni szerepvállalás költségei Németország számára 2001–2010 között[23]

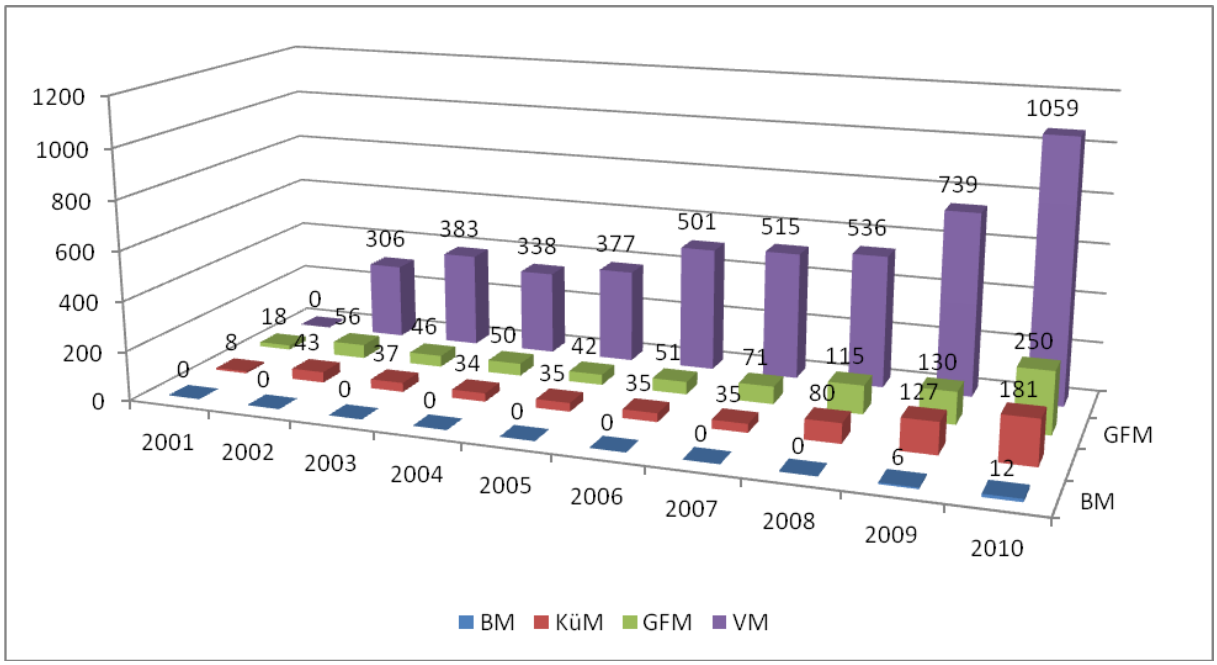

BM = Belügyminisztérium, KüM = Külügyminisztérium, GFM = Gazdasági és Fejlesztési Minisztérium, VM = Védelmi Minisztérium

Az Inteqal első eredményei is megszülettek 2011-ben, (ki)utat mutatva a nemzetközi és német erők számára: július 23-án Mazari-Sarifot átadták az afgán kormányzatnak, december 13-án pedig a faiszabádi PRT vezetése civil irányítás alá került.[24] A német célkitűzés egyértelmű: amennyiben a biztonsági helyzet lehetővé teszi, lépésről lépésre egyre több területen adják civil kézbe a vezetést, majd a kormányzati felelősséget és a biztonság garantálásának feladatát az Afgán Nemzeti Haderőnek, rendőrségnek és államigazgatási szerveknek. Miközben a nemzetközi erők egyre inkább a támogató, kiképző és tanácsadó feladatok felé mozdulnak el, párhuzamosan csökkentik a külföldi kontingensek létszámát is. 2011. január 13-án a Bundestag nagy többséggel elfogadta az afganisztáni mandátum 2012. január 31-ig történő meghosszabbítását,[25] fenntartva az 5350 fős létszámkorlátot – év végére azonban már nem lehetett tovább halogatni a csapatkivonásra vonatkozó tervek nyilvánosságra hozását.

A 2011. december 14-i kormányülés kézzelfoghatóvá tette és körvonalazta a német erők fokozatos kivonási terveit 2014-ig. A másnap első olvasatra a Parlamentnek is benyújtott javaslat[26] értelmében az ISAF-ben szolgáló német katonák létszámát a jelenlegi maximum 5350 főről 2012. február 1-jétől 4900 főre csökkentik – ebbe beletartozik az ISAF AWACS légtérellenőrzési művelete is, ami korábban önálló mandátummal rendelkezett. Emellett

[23] Forrás: A GeoPowers német biztonság- és védelempolitikai kutatóintézet adatai. Elérhető: http://www.geopowers.com/einsatzkosten-isaf-einsatz.html Megtekintve: 2011. 12. 20.

[24] A német szerepvállalásról az első átfogó értékelés 2010 decemberében jelent meg, amit 2011 júliusában egy időközi jelentés, 2011. december 14-én pedig az újabb évértékelés követett. Lásd: *Fortschrittsbericht Afghanistan zur Unterrichtung des Deutschen Bundestags*, 2010. december. Elérhető: http://www.auswaertiges-amt.de/cae/servlet/contentblob/556428/publicationFile/131791/101213-AFG-Fortschrittsbericht.pdf
Fortschrittsbericht Afghanistan zur Unterrichtung des Deutschen Bundestags, 2011. július. Elérhető: http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Themen/Sicherheit/Afghanistan/fortschrittsbericht_afg.pdf;jsessionid=DAE739C935A5F3E1B73CA6FFB6580CAD.2_cid165?__blob=publicationFile
Fortschrittsbericht Afghanistan zur Unterrichtung des Deutschen Bundestags, 2011. december. Elérhető: http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Themen/Sicherheit/Afghanistan/fortschrittsbericht_afg_2.pdf;jsessionid=DAE739C935A5F3E1B73CA6FFB6580CAD.2_cid165?_blob=publicationFile Megtekintve: 2011. 12. 15.

[25] Elérhető: http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/17/044/1704402.pdf Megtekintve: 2011. 12. 20.

[26] Elérhető: http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/17/081/1708166.pdf Megtekintve: 2011. 12. 20.

megszűnik a 350 fős műveleti tartalék is. A kormány azt is jelezte, hogy amennyiben a biztonsági helyzet lehetővé teszi, még jelenlegi mandátumának lejárta (2013 ősze) előtt 4400 főre tovább csökkentik a kontingenst. A javaslat ugyancsak tartalmazza az ISAF-mandátum 2013. január 31-ig történő meghosszabbítását, amiről a parlament várhatóan január 26-i ülésén szavaz. (2011. december 21-én 4905 német katona vett részt az ISAF műveleteiben.[27]) Ezzel a Bundeswehr-kontinges létszáma az elmúlt évek tükrében a következő táblázatban jelzettnek megfelelően alakulhat.

A Bundestag által jóváhagyott ISAF-mandátum létszámkeretei 2001–2011 között, és a várható változás 2013 nyaráig

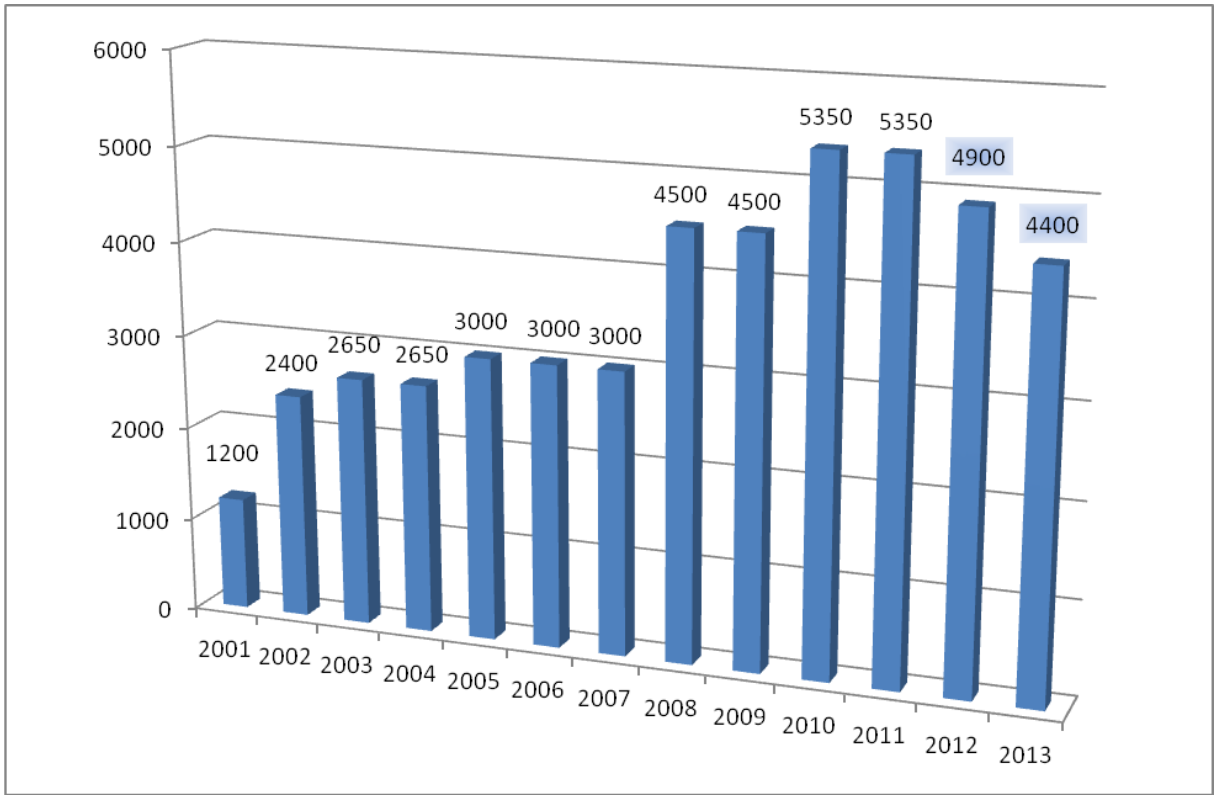

A 2011. december 5-i bonni Afganisztán-konferencia a hosszú távú felelősségvállalás és partnerség jegyében, valamint a német multilaterális külpolitikai hagyományt követve „becsületes közvetítőként”[28] ismét a civil, politikai és fejlesztési feladatokat állította a középpontba[29] annak érdekében, hogy biztosítani lehessen az ország stabilitását 2014 után is. A szimbolikus visszatérés Bonnba a 2001-ben meghirdetett politikai célokhoz való visszatérést jelenti a gyakorlatban is: az afgán kormányzat és biztonsági erők megerősítését követően a 2015–2024 közötti évtizedben meg kell teremteni az önállóan fenntartható, stabil afgán államot, ahogy azt a konferencia „munkacíme” (From Transition to Transformation) is jelezte.

---

[27] Forrás: *Aktuelle Lage in den Einsatzgebieten der Bundeswehr*. Elérhető: http://www.bundeswehr.de/resource/resource/MzEzNTM4MmUzMzMyMmUzMTM1MzMyZTM2MzEzMDMwMzAzMDMwMzAzMDY3Nzc2OTc4Njk3Njc5NzEyMDIwMjAyMDIw/Udoe_45_11.pdf Megtekintve: 2011. 12. 22.

[28] *Fortschrittsbericht Afghanistan zur Unterrichtung des Deutschen Bundestags*. pp. 8-9. 2011. december 15. Elérhető: http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Themen/Sicherheit/Afghanistan/fortschrittsbericht_afg_2.pdf;jsessionid=DAE739C935A5F3E1B73CA6FFB6580CAD.2_cid165?__blob=publicationFile Megtekintve: 2011. 12. 20.

[29] A konferencia zárónyilatkozata: *Afghanistan and the International Community: From Transition to the Transformation Decade*. 2011. december 5. Elérhető: http://www.auswaertiges-amt.de/cae/servlet/contentblob/603686/publicationFile/162627/Konferenzschlussfolgerung_engl.pdf Megtekintve: 2011. 12. 20.

II. A Bundeswehr átstrukturálásának mozgatórugói és az új haderőstruktúra

2010 fordulópontot jelentett az afganisztáni német szerepvállalás tekintetében – egyúttal pedig a műveleti tapasztalatok és a költségvetési kényszer hatására elkezdődött az átfogó Bundeswehr-reform lépéseinek kidolgozása is.[30] Az eltelt két évben azonban számos tényező megváltozott a kezdeti érvrendszer stabilnak tűnő felépítményében – egyedül a műveleti igények miatt elkerülhetetlen reform sürgető szüksége és a szűkössé váló költségvetés nem. A német lakosság körében nagy népszerűségnek örvendő, fiatal, energikus és karizmatikus Theodor zu Guttenberg – akit sokáig a CDU következő kormányfő-jelöltjeként emlegettek – alkalmasnak és képesnek tűnt arra, hogy a roppant érzékeny, társadalmi ellenérzéseket és szakmai vitákat is generáló feladatot kezelje. Távozása a védelmi tárca éléről érezhető megtorpanást jelentett, amit más tényezők is erősítettek. Miközben az új haderőstruktúra 2011 decemberére kialakulni látszik, jelentős kételyek merültek fel a gazdasági háttér, a tervezett megtakarítás kapcsán, amit szintén figyelembe kell vennünk elemzésünkben.

A Bundeswehr reformjának szakmai hátterét két átfogó tanulmány képezte: Volker Wieker főszemlélő 2010. augusztusi jelentése a Bundeswehrről,[31] és a Frank-Jürgen Weise vezetésével létrehozott Strukturális Vizsgálóbizottság 2010. október 28-án nyilvánosságra hozott jelentése.[32] Ezeket alapul véve Theodore zu Guttenberg stábja dolgozta ki a haderőreform kulcselemeit az alábbi strukturális változtatásokkal:

– a 252.500 fős Bundeswehr[33] létszámának 163.500 főre csökkentése, 7500 önkéntessel kiegészítve;[34]

– a sorkatonai szolgálat felfüggesztése 2011. július 1-jétől;

– a Védelmi Minisztérium létszámának 3000-ről 1500 körülire csökkentése és Berlinben történő központosítása;

– a Bundeswehr létesítményeinek gazdasági racionalizálása a létszámcsökkentés függvényében;

– a Bundeswehr vezetési szintjei számának csökkentése, a parancsnoki struktúra centralizáltabbá tétele és egyszerűsítése;

– a Bundeswehr ügynökségeinek átfogó reformja, a szervezetek egyszerűsítése, az átláthatóság fokozása;

– a Bundeswehr alkalmazásában álló civil alkalmazottak számának csökkentése.

Azonban alig egy héttel azt követően, hogy a Bundeswehr átalakításáért felelős munkacsoport 2011. február 7-én nyilvánosságra hozta javaslatát, kipattant Guttenberg védelmi miniszter plágiumügye,[35] ami nem csupán doktori címébe,[36] hanem miniszteri posztjába[37] és politikai karrierjébe is került.[38]

---

[30] Csiki Tamás: *A Bundeswehr reformfolyamata*. SVKI Elemzések, 2011/2. Elérhető: http://193.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2011/SVKI_Elemzesek_2011_2.pdf Megtekintve: 2011. 12. 20.

[31] *Bericht des Generalinspekteurs der Bundeswehr zum Prüfauftrag aus der Kabinetts-klausur vom 7. Juni 2010.* http://www.bmvg.de/resource/resource/MzEzNTM4MmUzMzMyMmUzMTM1MzMyZTM2MzEzMDMwMzAzMDMwMzAzMDY3NmE2OTM0NmE3MDY2NjEyMDIwMjAyMDIw/Bericht%2520des%2520GenInsp%2520%2520Endfassung%2520&ei=MBnETeneLsWbOsyG2MEE&sa=X&oi=unauthorizedredire Megtekintve: 2011. 12. 20.

[32] *Vom Einsatz her denken – Konzentration, Flexibilität, Effizienz' Bericht der Strukturkommission der Bundeswehr, Oktober 2010.* http://www.vbb.dbb.de/pdf/bericht_strukturkommission.pdf Megtekintve: 2011. 12. 20.

[33] 2010-ben a Bundeswehr 252.500 fős állományából 187.000 hivatásos és szerződéses állomány, 35.000 sorállomány, 28.000 önkéntes továbbszolgáló és 2.500 fő tartalékos volt.

[34] Az itt jelzett számok a tárgyalások kiindulópontját jelentették, és már 2010 folyamán módosultak. A haderő létszámáról szóló 2010. december 15-i kormányhatározat például maximálisan 185.000 főt rögzített.

[35] *German Defense Minister Accused of Plagiarism*. Spiegel.de, 2011. 02. 16. Elérhető: http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,745891,00.html Megtekintve: 2011. 12. 20.

[36] *University Withdraws Guttenberg's Doctor Title*. Spiegel.de, 2011. 02. 24. Elérhető: http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,747402,00.html Megtekintve: 2011. 12. 20.

[37] *Defense Minister Guttenberg Resigns*. Spiegel.de, 2011. 03. 01. Elérhető: http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,748330,00.html Megtekintve: 2011. 12. 20.

[38] *Guttenberg Affair Reveals 'Moral Bankruptcy' in German Politics*. Spiegel.de, 2011. 02. 25. Elérhető: http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,747780,00.html Megtekintve: 2011. 12. 20.

Theodor zu Guttenberg bukása a Bundeswehr reformfolyamatát is megakasztotta, átgondolásra ítélte, és Thomas de Maiziére-nek[39] némi időbe telt a tervek finomhangolása a gyakorlati megvalósítás előtt. A váltás során Maiziére elődjétől eltérő megközelítését jól jelezte, hogy egyik első intézkedése már március 4-én az volt, hogy a Guttenberg tervező stábját vezető Walther Otremba államtitkárt nyugdíjaztatta. Ezt követően a minisztérium dolgozni kezdett a reformot stratégiai-védelempolitikai szinten is megalapozó új védelempolitikai irányelveken (lásd később), amit május 17-én hoztak nyilvánosságra. A haderőreform végleges formáját kidolgozó új stáb végül csak június 10-én áll fel[40] Volker Wieker főszemlélő, Rüdiger Wolf gazdasági és beszerzési, valamint Stéphane Beemelmans közigazgatási államtitkárok irányításával, 11 projektcsoportot felügyelve.

A Bundeswehr új haderőstruktúrája és diszlokációjának tervei[41] 2011. október 26-án készültek el, konkretizálva a fenntartásokkal várt jelentős változtatásokat. A 2004-es Bundeswehr Konzept[42] a 252.500 fős haderőn belül 35.000 fős békekikényszerítő (beavatkozó) erő (pl. NATO NRF, EU BG) és 70.000 fős békefenntartó (stabilizáló) erő létrehozását határozta meg ambíciószintként, ezen belül pedig 14.000 főben szabta meg az egyidejűleg békeműveletekben bevethető erők létszámát. Utóbbiból azonban még 2010-ben is csak mintegy 7.000 fő állt rendelkezésre. Ehhez képest 2012-től fokozatosan a következő szervezetre áll át a Bundeswehr és a Védelmi Minisztérium:

– a haderő teljes létszáma 170.000 fő, amit legalább 5.000, legfeljebb 15.000 fő önkéntes egészít ki (az egyidejűleg békeműveletekben bevethető erők ambíciószintje 10.000 fő);[43]
– 76.000-ről 55.000-re csökken a civil alkalmazottak száma;
– a Védelmi Minisztérium teljes létszáma legfeljebb 2.000 fő, berlini súlyponttal;[44]
– Németország területén a korábbi 394 állomáshelyből 31-et bezárnak, 91 méretét jelentősen (több mint 50%-kal, vagy több mint 500 fővel), 33-at pedig kis mértékben (kevesebb, mint 15 fővel) csökkentik, az alábbiak szerint:

[39] Az 1954-ben született Thomas Maiziére – Ulrich de Maiziére tábornoknak, a Bundeswehr egykori főszemlélőjének (1966–1972) fia – jogi végzettséggel és bőséges politikai tapasztalattal rendelkezik a Kereszténydemokrata Unióban. Merkel kancellár bizalmi embere, aki Szászországban az 1990-es években vezető politikai tisztségeket (kultúrpolitika, belügyek), majd mindkét Merkel-kabinetben több szövetségi tisztséget töltött be (a pénzügyi, igazságügyi, belügyi tárcákat vezette), mielőtt 2011. március 3-án kinevezték védelmi miniszternek.

[40] *Einzelaufträge erteilt – Projektgruppe zur Neuausrichtung der Bundeswehr nehmen Arbeit auf*. Bundeswehr Aktuell, 2011. 06. 20. Elérhető: http://www.bundeswehr.de/resource/resource/MzEzNTM4MmUzMzMyMmUzMTM1MzMyZTM2MzIzMDMwMzAzMDMwMzAzMDY3NzAzNTYzMzU2YTM4MzEyMDIwMjAyMDIw/24_Gesamtausgabe_G.pdf Megtekintve: 2011. 12. 20.

[41] *Die Stationierung der Bundeswehr in Deutschland*. 2011. október 26. Elérhető: http://www.bundeswehr.de/bwde/Stationierungsbroschuere2011.pdf Megtekintve: 2011. 12. 21.

[42] *Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr.* 2004. 08. 10. Elérhető: http://www.asfrab.de/fileadmin/user_upload/media/pdf/Streitkraeftekonzept.pdf Megtekintve: 2011. 12. 21.

[43] A koncepcióban nem esik szó a haderőnemi megoszlásról, arról csak kiszivárgott hírek alapján lehet tájékozódni: a Szárazföldi Erők 60.100, a Haditengerészet 13.400, a Légierő 22.700, a Műveleti Parancsnokság 38.800, az Egészségügyi Szolgálat 14.500 fő. Forrás: *Bundeswehr erhält neue Sparziele.* Welt.de, 2011. 07. 08. Elérhető: http://www.welt.de/print/welt_kompakt/print_politik/article13474964/Bundeswehr-erhaelt-neue-Sparziele.html Megtekitnve: 2011. 12. 21.

[44] Eddig Bonnban 2500, Berlinben közel 500 főnyi állomány dolgozott, de a reform után a fővárosban mintegy 1250 poszt fog fókuszálódni a 2000-ből.

Bezárásra ítélt helyőrségek Németországban az érintett létszám alapján (kiemelve a három legsúlyosabban érintett szövetségi állam)[45]

Csökkentés (fő)	15-100	101-500	501-1000	1000+	Összesen
Baden-Württemberg	0	0	3	1	4
Bayern	0	0	1	2	3
Berlin	0	0	0	0	0
Brandenburg	0	0	0	0	0
Bremen	0	0	0	0	0
Hamburg	0	0	0	0	0
Hessen	0	0	1	0	1
Mecklenburg-Vorpommern	1	1	1	0	3
Niedersachsen	2	0	0	1	3
Nordrhein-Westfalen	1	0	1	0	2
Rheinland-Pfalz	0	2	1	2	5
Saarland	0	0	0	0	0
Sachsen	1	0	0	0	1
Sachsen-Anhalt	0	0	0	0	0
Schleswig-Holstein	3	0	5	0	8
Thüringen	0	1	0	0	1
Összesen	8	4	13	6	31

A nemzetközi műveleti tapasztalatok hatása mellett a Wolfgang Schäuble által 2014-ig előirányzott 80 milliárd eurós államháztartási kiadáscsökkentésből[46] a védelmi tárca által „vállalt" 8,3 milliárd euró ugyancsak döntő volt az első lépések megtételénél. A 2011-es (44. számú) költségvetési terv a 2011–2014 közötti időszakra a védelmi költségvetés esetében a következő elvonásokkal számolt a megtakarítás teljesítése érdekében: 2011 – 838 millió €; 2012 – 1240 millió €; 2013 – 2484 millió €; 2014 – 4334 millió €.[47]

Németország főbb gazdasági és védelmi mutatói, 2005–2010[48]

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
GDP (Mrd euró)	2242	2325	2428	2496	2407	2443
GDP/fő (euró)	27199	28246	29534	30392	29347	29823
Államadósság (Mrd euró)	1524,0	1571,0	1577,7	1644,5	1745,2	1874,1
Államadósság (a GDP %-ban)	68,0	67,6	65,0	65,9	72,5	76,7
Államadósság-növekedés (Mrd euró)	74,3	38,2	-4,8	-1,0	79,1	139,4
Államadósság-növekedés a GDP %-ában	3,3	1,6	-0,2	0,0	3,3	5,7
Védelmi költségvetés (milliárd euró)	23,5	27,9	28,4	29,5	31,1	31,1
Védelmi költségvetés (a GDP %-ában)	1,0	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3
Haderőlétszám (1000 fő)	284,5	284,5	246	246	244	251

A politikai egyeztetési folyamat elakadása, a műveleti terhek növekedése és a gazdasági válság hatása viszont a reform pénzügyi-gazdasági hátterét is megremegtették, melynek során kétely merült fel a Bundeswehr-reform finanszírozásával és a megtakarítások kivitelezhetőségével kapcsolatban is. A parlament által november 25-én elfogadott 2012-es szövetségi

[45] *Die Stationierung der Bundeswehr in Deutschland, p. 20.*
[46] *Koalition will 80 Milliarden Euro bis 2014 Sparen*. Spiegel.de, 2010- 06. 07. Elérhető: http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,699111,00.html Megtekintve: 2011. 12. 20.
[47] A 2011-es szövetségi költségvetés 14. fejezete a védelmi költségvetésről: http://www.bundesfinanzministerium.de/bundeshaushalt2011/pdf/epl14.pdf Megtekintve: 2011. 12. 20.
[48] *Finanzkriese und Verteidigungskooperation*. Stiftung Wissenschaft und Politik. Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit, 2010. október. Elérhető: http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/arbeitspapiere/Finanzkrise_und_Verteidigungskooperation_final_ks.pdf Megtekintve: 2011. 12. 21.

költségvetés[49] 280 milliárd euró bevétellel és 306,2 milliárd euró kiadással – azaz 26,2 milliárd euró hiánnyal – számolt. Ebből a legnagyobb költségvetési fejezetet a munka- és szociális ügyek képviselik (közel 127 milliárd euró), amit a védelmi költségvetés követ (közel 32 milliárd euró).[50] A költségvetés vitája során azonban a Bündnis 90 / Zöldek frakció 2011. október 5-én rámutatott, hogy a fent említett 2011-es (44. számú) költségvetés és a 2012-es tervezet a következő évekre jelentősen eltérő összegekkel számolt.[51]

Eltérések a német védelmi költségvetés tervezetei között 2011-es és a 2012-es szövetségi költségvetésekben (milliárd euró)

	2011	***2012***	***2013***	***2014***	***2015***
2011-es költségvetés	31,5	30,9	29,6	27,6	
2012-es költségvetés		31,7	31,4	30,9	30,4

A kormány válaszában[52] az egyes költségvetési részösszegek változásával indokolta a költségvetési tervek eltérését, és megerősítette, hogy a 8,3 milliárd eurós megtakarítási céltól nem tér el. Ugyanakkor a Védelmi Minisztérium tervezési folyamatának lassúsága miatt 2010 júniusában, amikor a 2011-es költségvetést tárgyalták, nem álltak rendelkezésre pontos tervszámok még a haderőreform eredményeképpen felálló haderőről sem, nemhogy annak költségvonzatairól – ezt a tervezési hiányosságot pontosabb adatok ismeretében a 2012-es költségvetésben korrigálták. Mindennek eredményeképpen a tervezett célt sem 2014-ben, hanem csak 2015-ben fogják tudni elérni, és ennek megfelelően módosultak a tételek is.

Az új haderőstruktúra tisztázatlan elemét képezi a sorkatonai állomány polgári szolgálatosainak kiváltására tervezett 5.000–15.000 önkéntes katona biztosítása is. Mint arra a haderőreformot előkészítő jelentések is rámutattak, a biztonsági környezet nem indokolja az általános sorkötelezettség fenntartását, amelyet a nemzetközi szerepvállalásra alkalmasabb önkéntes szerződéses és hivatásos állomány vált ki a továbbiakban, míg a tartalékos rendszert és az általános hadkötelezettséget továbbra is megtartották. Az értékelések helyesen mutattak rá arra, hogy 2010-re a sorkötelezettség fenntartása már nem katonai, pusztán politikai célt szolgált: azt demonstrálta, hogy a haderő továbbra is az eredetileg lefektetett „egyenruhás állampolgárt" testesíti meg. Ez azonban a német biztonságfelfogás, biztonságkultúra és biztonságpolitikai gondolkodás változásával, a nemzetközi szerepvállalás előtérbe kerülésével megváltozott. A sorállomány ugyanis nem vethető be külföldi missziókban, kiképzésük pedig igen költséges, és nem járul hozzá meghatározó mértékben az ország biztonságának növeléséhez – bár kétségtelen előnye, hogy katasztrófahelyzetekben, a német állampolgárok védelme érdekében könnyen és gyorsan bevethető állományt jelent, illetve a szociális és egészségügyi szektorban hagyományosan fontos szerepet játszott, amely kapacitást így pótolni kell.

Az új szabályozás 2011. július 1-jével lépett életbe, de a következő fél év kedvezőtlen tapasztalatai kétségessé tették, hogy lehetséges lesz-e az önkéntes állomány feltöltése. A Der Spiegel már augusztusban arról tudósított,[53] hogy a szolgálatot júliusban megkezdő 3459 önkéntes közül 440 (13%) hagyta ott a Bundeswehrt, és ez az arány szeptember végére to-

[49] *Unterrichtung durch die Bundesregierung. Finanzplan des Bundes 2011 bis 2015.* Elérhető: http://www.bundesfinanzministerium.de/nn_4314/DE/Wirtschaft__und__Verwaltung/Finanz__und__Wirtschaftspolitik/Bundeshaushalt/Bundeshaushalt__2012/20110905-Bundeshaushalt12-Finanzplan,templateId=raw,property=publicationFile.pdf Megtekintve: 2011. 12. 20.
[50] *Bundeshaushalt 2012 - Stabilität und Wachstum*. 2011. 12. 16. Elérhető: http://www.bundesregierung.de/Content/DE/Artikel/2011/09/2011-09-06-bundeshaushalt-2012,layoutVariant=Druckansicht.html Megtekintve: 2011. 12. 20.
[51] *Verteidigung / Keline Anfrage 17/7128* – 2011. 10. 05. Elérhető: http://www.bundestag.de/presse/hib/2011_10/2011_388/08.html Megtekintve: 2011. 12. 20.
[52] *Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage von Drucksache 17/7128*. 2011. 10. 11. Elérhető: http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/17/072/1707293.pdf Megtekintve: 2011. 12. 20.
[53] *Hunderte Freiwillige steigen aus*. Spiegel.de, 2011. 08. 01. Elérhető: http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,777759,00.html Megtekintve: 2011. 12. 20.

vább romlott (780 fő, 22,5%).[54] A Védelmi Minisztérium az új szabályozásból eredő átmenettel magyarázta a fluktuációt, és legkorábban az önkéntesek próbaideje – hat hónap – lejárta után, azaz 2012 januárjában tervezi az állomány felmérését és a helyzet értékelését.[55]

III. A német védelempolitika régi-új alapjai: Védelempolitikai Irányelvek (2011)

A haderőreform 2010-ben költségvetési megszorítások által beindított folyamata gyökértelen volt abban a tekintetben, hogy a szervezeti és materiális kérdésekre kialakított első válaszokat nem alapozta meg olyan átfogó stratégiai dokumentum, ami a haderő szerepét és feladatrendszerét tisztázta volna a folyamatosan változó biztonsági környezet tükrében. Bár a főszemlélő 2010-es jelentése, valamint a Bundeswehrről szóló 2011. januári beszámoló (lásd fent) egyértelműen rámutattak a műveletek során tapasztalt hiányosságokra, e két motiváló tényezőt – a műveleti és a fiskális kényszert – össze kellett kapcsolni, és egy átfogó, stratégiai vízióba kellett helyezni.[56]

A 2011 májusában kiadott Védelempolitikai irányelvek[57] és A Bundeswehr átszervezése címmel megjelent miniszteri iránymutatás[58] képezi azt a hiányzó stratégiai alapot, ami tisztázza a nemzeti érdekeken alapuló, a multilateralizmus és a pacifizmus hagyományait követő, nemzetközileg aktív, de a korábbinál önállóbb német védelempolitikának a jelenét és jövőképét. Természetesen megmaradtak azok az alapértékek és érdekek, amelyek Németországot Európa szívében a béke, a biztonság és a stabilitás fenntartásán munkálkodó szövetségesek elkötelezett partnerévé tették az elmúlt évtizedekben. Ugyanakkor megjelennek a biztonsági környezet változásai, és még inkább tükröződik az a hangsúlyeltolódás, amit a Fehér Könyv (2006) kiadása óta eltelt időszak kudarcai eredményeztek.

A stratégiai értékelés korábban is megjelenő elemei – nemzetközi terrorizmus, tömegpusztító fegyverek proliferációja – mellett a biztonsági környezet több jellemzője és az ezekből eredő fenyegetések megnövekedett hangsúllyal jelennek meg a Védelempolitikai irányelvekben:[59]

– *kiszámíthatatlanság*: „*bármikor, rövid időn belül, komoly előjelek nélkül történhetnek olyan változások, amelyek gyors választ követelnek meg nagy földrajzi távolságokon átívelve*”;

– *hatalmi vákuumok*: „*a kockázatot ma nem az erőközpontok, hanem a gyenge vagy bukott államok hordozzák magukban*”, amelyek hatásmechanizmusukon keresztül a kihívások és fenyegetések széles körének biztosíthatnak táptalajt: polgárháború, regionális

[54] *Unwillige Freiwillige. Viele Aussteiger beim neuen Wehrdienst.* Spiegel.de, 2011. 09. 25. Elérhető: http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,788293,00.html Megtekintve: 2011. 12. 20.

[55] Eközben október 4-én újabb 4542 önkéntes – köztük 142 nő – kezdte meg átlagosan 15 hónaposra tervezett szolgálatát.

[56] Erre hívta fel a figyelmet Christian Mölling tanulmánya 2011 áprilisában, amikor a haderőreform biztonság- és védelempolitikai alapjainak tisztázására 10 pontba szedte azokat a szempontokat, amelyeket figyelembe kellett (volna) venni a tervezésnél. Ezek között szerepel az összkormányzati megközelítés, a német biztonság- és védelempolitika új irányainak és mozgásterének tisztázása, az EU-val és NATO-val összehangolt lépések, az európai védelmi ipari érdekek figyelembevétele, az átgondolt és következetes tervezés, a reformcélok és a költségvetési lehetőségek összeegyeztetése, a jövőorientált képességfejlesztés, valamint a Bundeswehr alkalmazási körülményeinek, feladatainak egyértelművé tétele. Christian Mölling: *Für eine sicherheitspolitische Begründung der Bundeswehr. Zehn Punkte für die Reform der Reform*. SWP-Aktuell, 2011. április. Stiftung für Politik. Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit. Elérhető: http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/129324/ipublicationdocument_singledocument/956e3c24-f992-44e6-8222-aa348e4e560f/de/2011A20_mlg_ks.pdf Megtekintve: 2011. 12. 22.

[57] *Verteidigungspolitische Richtlinien. Nationale Interesse wahren – Internationale Verantwortung übernehmen – Sicherheit gemeinsam gestalten.* 2011. 05. 18. Elérhető: http://www.nato.diplo.de/contentblob/3149360/Daten/1316709/VM_deMaiziere_180511_DLD.pdf Megtekintve: 2011. 12. 22.

[58] *Eckpunkte für die Neuausrichtung der Bundeswehr. Nationale Interesse wahren – Internationale Verantwortung Übernehmen – Sicherheit gemeinsam gestalten*. 2011. május 29. Elérhető: http://www.bmvg.de/resource/resource/MzEzNTM4MmUzMzMyMmUzMTM1MzMyZTM2MzEzMDMwMzAzMDMwMzAzMDY3NmY2ODM0Njc3NTc5MzIyMDIwMjAyMDIw/Eckpunkte%20f%C3%BCr%20die%20Neuausrichtung%20der%20Bundeswehr%20(27.05.11).pdf Megtekintve: 2011. 12. 22.

[59] *Verteidigungpolitische Richtlinien*, pp 1–3.

destabilizáció, humanitárius válságok, szélsőséges mozgalmak, migráció (menekültek), szervezett bűnözés, terrorizmus;
– *globális összeköttetések*: a fejlett technológia és az információ gyors terjedése „*egyidejűleg hordoz magában nagy lehetőségeket és veszélyeket*", mobilizáló erőként hathatnak a demokratikus mozgalmaknál, ugyanakkor állami és nem állami szereplők, szélsőséges mozgalmak is felhasználhatják politikai-gazdasági manipulációra;
– *sebezhető ellátórendszerek*: a természeti erőforrások és nyersanyagok szűkösségéből eredő ellátási nehézségek, a piacokhoz való hozzáférés és a globális kereskedelmi útvonalak biztonsága; „*a közszférát és magánszférát egyaránt működésben tartó kritikus infrastruktúrák elleni gyors és előre nem jelezhető (kiber)támadások, amelyek eredetét és motivációját szinte lehetetlen felderíteni*".

E nem hagyományos fenyegetésekkel kapcsolatban az ország biztonságát elsősorban a válságok és konfliktusok, valamint következményeik kezelése biztosíthatja, aminek érdekében Németország kész aktív szerepet vállalni azok megelőzésében és kezelésében nemzeti eszközeinek teljes spektrumát felhasználva – beleértve a katonai erő alkalmazását is. E jellemzők viszont azt is megkövetelik, hogy Németország rugalmasan, az adott helyzet követelményeihez igazodva önállóan, saját érdekei mentén is képes legyen döntést hozni – akár úgy is, hogy az nem illeszkedik teljes mértékben a szövetségesek vagy partnerek által „elvárt" viselkedésmintához.

Tekintettel a 2011. tavaszi líbiai nemzetközi műveletektől való távolmaradás miatt Németországot ért erőteljes bírálatokra, megfelelő súllyal kell kezelni a Védelempolitikai irányelveknek az elsődlegesen nemzeti érdekeken nyugvó szuverén döntési képesség kiteljesítését jelző részét: „*A katonai műveletek messzemenő politikai következményekkel járnak. Minden egyes esetben egyértelműen kell látnunk, hogy a német nemzeti érdekek védelme és a szükséges nemzetközi szerepvállalás jellege és mértéke indokolttá teszi-e a katonai szerepvállalást, és mik lehetnek a cselekvés vagy a cselekvés hiányának következményei*."[60]

Ez az aktív, értékalapú nemzetközi szerepvállalást megtartó, de önállóbb, a nemzeti érdekeket markánsabban megjelenítő védelempolitikát jelentő hangsúlyeltolódás az európai biztonság- és védelempolitika német szemszögből hátrányos vagy egyenesen kudarcot jelentő eseményeinek következményeként is értelmezhető. Annak ellenére, hogy Németország továbbra is Európa vezető gazdasági hatalma és egyik politikai főszereplője, védelempolitikai téren két kudarcot is elszenvedett az elmúlt években, ami relatív pozícióját – ambíciói ellenére – gyengítette a másik két vezető európai hatalommal, Franciaországgal és Nagy-Britanniával összevetve. Egyrészt Németország kimaradt a 2010. november 2-i francia–brit védelmi együttműködési megállapodásból,[61] másrészt saját „genti kezdeményezése"[62] a többnemzeti képességfejlesztés- és megosztás (pooling and sharing) fokozására gyér visszhangot váltott ki. Mivel ilyen formában nem talált partnerre ambíciói kiteljesítésére – melyeket egyébként a súlyosbodó gazdasági válság hátrébb szorított a prioritási listán –, a nemzetközi válságkezelésben vállalt önállóbb szerepvállalási szándék kinyilvánítása logikus lépés. Ehhez a sikeres haderőreform biztosíthatná a szükséges képességeket (vagy azok alapját), hangsúlyozva, hogy ez még nem ejt végzetes sebet az évtizedes szövetségesi szolidaritáson és kollektív védelmen, amit a NATO és az EU testesít meg.

---

[60] Bár az ENSZ BT 1970. és 1973. számú határozataival kapcsolatban összehozott német külpolitikai fiaskót senki nem vitatja, e rész jól jelzi, hogy a korábban jelzett okok – a katonai teherbíró képesség határának elérése valamely válságkezelő műveletben – miatt a német védelempolitika a szűken vett nemzeti érdekeknek az adott helyzetben tudatosan adott prioritást a szélesebben értelmezett európai érdekekkel szemben a válságkezelés katonai eszközeit illetően.

[61] *Treaty Between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the French Republic for Defence and Security Co-operation*. 2010. 11. 02. Elérhető: http://www.fco.gov.uk/resources/en/pdf/3706546/3892733/21824849/TrFrance1.2010DefenceSec Megtekintve: 2011. 12. 22.

[62] *Pooling and Sharing, German Swedish Initiative: Food for Thought. European Imperative Intensifying Military Cooperation in Europe. „Ghent Initiative".* 2010. november. Elérhető: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/sede/dv/sede260511deseinitiative_/sede260511deseinitiative_en.pdf Megtekintve: 2011. 12. 22.

A Védelempolitikai irányelvek nemzetközi politikai és katonai együttműködésre vonatkozó részei nem változtak a tekintetben, hogy az ENSZ, az EBESZ, a NATO és az EU keretében a multilaterális kapcsolatokra, az Egyesült Államok vonatkozásában a kétoldalú stratégiai partnerségre is nagy hangsúlyt helyeznek. Hasonlóképpen a korábbi német stratégiai dokumentumokhoz, kiemelt cél a civil képességek fejlesztése az EU-n belül, valamint e képességek integrált alkalmazása más szervezetekkel (NATO) történő együttműködés esetén is.

III. A német társadalom biztonságfelfogása – a védelempolitikáról, a külpolitikáról, a Bundeswehrről és a haderőreformról, valamint a nemzetközi szerepvállalásról alkotott véleménye

Az elemzésben egyes kérdések tekintetében azáltal alkothatunk teljesebb képet, hogy megvizsgáljuk a német társadalom ezekről vallott véleményét. Németországban a társadalom és a haderő speciális viszonya következtében a nyugati államok között is egyedülálló biztonságkultúra és attitűd alakult ki, amelyet Horst Köhler akkori szövetségi köztársasági elnök „szívélyes közönyként" jellemzett 2007-ben.[63] E biztonságkultúra két elem – az „egyenruhás állampolgár" képe és a nemzetközi szerepvállalás önkorlátozása – tekintetében épp az elmúlt évtized eseményeinek hatására kezdett megváltozni. Mint azt a líbiai események kapcsán láthattuk, a belpolitikai események sem választhatók el egyes, akár érzékeny és vitatható külpolitikai döntésektől,[64] így célravezető e társadalmi véleménytrendeket mindhárom vonatkozásban nyomon követni, és összevetni a fent értékelt eseményekkel.

A Bundeswehr Társadalomtudományi Kutatóintézete (SOWI) 1996 óta minden évben országos reprezentatív közvéleményt-kutatást végez a kül-, biztonság- és védelempolitika főbb kérdéseivel kapcsolatban. A 2010. őszi felmérés[65] eredményei 2011 májusában jelentek meg 12 kérdéskört vonva átfogó vizsgálat alá – melyekből most hét, a jelen elemzéshez közvetlenül kötődő témakör főbb eredményeit mutatjuk be.[66]

1. *A Bundeswehr-reformmal kapcsolatos vélemény*

– A Bundeswehr folyamatban lévő reformjáról a legtöbb német tud: 88% már legalább egyszer hallott róla – 12% még nem.
– 71% szükségesnek, 16% szükségtelennek ítéli a haderő átalakítását.
– A többség (53%) úgy véli, a Bundeswehrnek a jövőben kevesebb katonából kell állnia, míg 35% szerint a 2010-es létszám megfelelő, 6% pedig növelte volna azt.
– A lakosság 64%-a úgy vélte 2010 őszén, hogy a reform a megfelelő irányba halad, 17% ezzel ellenkező véleményen volt.
– A többség (53%) azt várja a reformtól, hogy végrehajtása után a haderő jobb képességekkel fog rendelkezni – 35% szerint nem.

2. *A sorkötelezettség felfüggesztésével kapcsolatos vélemény*

– A lakosság többségének (68%) pozitív a hozzáállása a sorkötelezettséghez.

---

[63] „Freundliches Desinteresse" – Lásd Rüdiger Fiebig: *Factual Knowledge and Public Support for German Military Operations: The Case of the German ISAF Mission in Afghanistan*. Elérhető: http://www.ecprnet.eu/MyECPR/proposals/reykjavik/uploads/papers/2700.pdf Megtekintve: 2011. 12. 22.
A „szívélyes közöny" megnevezés látszólag ellentmondó két elem, a Bundeswehrrel kapcsolatos magas fokú társadalmi bizalom és pozitív attitűd, valamint a kül- és biztonságpolitika kérdései iránt mutatott visszafogott érdeklődés és a korlátozott ismeretek egyidejű jelenlétére utal.

[64] A 2011-es német „választási szuperév" bel- és külpolitikai összefüggéseiről lásd: Kiss J. László: *Hamburgtól Stuttgartig: Trendváltás a német tartományi választásokon és annak következményei.* MKI Tanulmányok, 2011. 04. 02. Elérhető: http://www.kulugyiintezet.hu/pub/download.asp?id=LTRTNI Megtekintve: 2011. 12. 22.

[65] A 2010 októberében és novemberében végzett közvélemény-kutatás mintáját 3000 német állampolgár képezte a 16 főnél idősebb korosztályokból, akiket személyes és telefonos interjúkkal kerestek meg.

[66] *Sicherheits- und verteidigungspolitisches Meinungsklima in der Bundesrepublik Deutschland. Ergebnisse der Bevölderungsbefragung 2010 des Sozialwissenschaftlichen Institut der Bundeswehr*. SOWI Forshcungsbericht 94. 2010. május. pp. 7–11. Elérhető: http://www.sowi.bundeswehr.de/resource/resource/MzEzNTM4MmUzMzMyMmUzMTM1MzMyZTM2MzIzMDMwMzAzMDMwMzAzMDY3NzA2MTczNjgzNjM2NjEyMDIwMjAyMDIw/Bev%C3%B6lkerungsumfrage%202010-farbig%20Forschungsbericht%2094_%202011-06-22.pdf Megtekintve: 2011. 12. 27.

– A sorkötelezettség felfüggesztéséről szóló politikai döntést követően 37% annak fenntartása mellett foglalt állást, míg 20% egyetértett a felfüggesztésével, 41% pedig teljesen megszüntette volna.
– 45% szerint ezzel a lépéssel a Bundeswehr kiadásokat spórol meg, 33% nem látta gazdasági szempontból megfelelően alátámasztva a döntést, 14% szerint pedig többletkiadásokat fog eredményezni.
– A megkérdezettek 30 év alatti korcsoportjának 25%-a (a férfiak 31%-a és a nők 17%-a) készneknek mutatkozott, hogy önkéntes katonai szolgálatot vállaljon.

3. A Bundeswehr külföldi műveleteivel kapcsolatos ismeretek
– A lakosság számára az afganisztáni ISAF-művelet a legismertebb: 57% tudott a feltett hét tényszerű kérdésből legalább egyet helyesen megválaszolni (lásd lejjebb).
– 29% tudta vaktérképen helyesen elhelyezni Afganisztánt; 20% jó közelítéssel ismerte az országban állomásozó Bundeswehr-kontingens létszámát, és 18% tudta, mióta vannak jelen német erők az országban.

„Hallott vagy olvasott már a Bundeswehr következő külföldi műveleteiről?" (%)[67]

	Erősen érdekli a művelet, ismeri a részleteit	Hallott a műveletről, tud róla valamennyit	Hallott a műveletről, de nem ismeri a részleteket	Nem hallott a műveletről
ISAF (Afganisztán)	8	49	40	3
ATALANTA (Szomália partjainál)	6	32	44	18
KFOR (Koszovó)	4	33	54	9
EUFOR (Bosznia-Hercegovina)	4	30	52	14
UNIFIL (Libanon)	3	16	46	35

„Milyen ismeretekkel rendelkezik az Afganisztánban folyó műveletekről?" (%)[68]
(A helyes válaszok száma alatt zárójelben a várt tényszerű válasz)

	Helyes válasz	Helytelen válasz	Nem tudja/ nem válaszolt
1. Ön előtt van a világ térképe. Körülbelül hol található Afganisztán?	29 (pontosan megmutatta a térképen)	55	17
2. Afganisztánon belül hol vannak jelen a Bundeswehr erői?	55 (Északon/Kabulban)	10	35
3. Körülbelül hány katonával van jelen a Bundeswehr Afganisztánban?	20 (4000-5000)	40	40
4. Mikor kezdődött a Bundeswehr afganisztáni szerepvállalása?	18 (2001/2002)	52	30
5. Melyik nemzetközi szervezet vezeti az ISAF műveleteit?	26 (NATO)	25	49
6. Melyik országnak van a legtöbb katonája Afganisztánban?	70 (USA)	6	24
7. Hány német katona veszette életét eddig harci cselekményekben?	11 (20-30)	56	33

[67] Rüdiger Fiebig: i.m. p. 4.
[68] Uo.

Az ISAF-művelettel kapcsolatos korlátozott ismereteket jól mutatja, hogy a megkérdezettek 18 százaléka egyik kérdésre sem tudott helyesen válaszolni, és a hét kérdés mindegyikére senki sem adott helyes választ (6 kérdésre is csupán 6%, 5 kérdésre pedig 7%).

Német szerepvállalás a nemzetközi válságkezelő műveletekben 2011-ben (fő)[69]

Művelet	*Katonai*	*Rendőri*	*Civil*	*Összesen*
ENSZ-békefenntartó műveletek	254	7	40	301
ENSZ-politikai és békeépítő műveletek	1	0	25	26
EU-műveletek	296	133	100	529
EBESZ-műveletek	-	0	24	24
NATO-műveletek	6569	0	0	6569
Összesen	7120	140	192	7449

4. A nemzetközi műveletek támogatottsága

– A Bundeswehr öt jelentős nemzetközi válságkezelő műveletéből hármat (ATALANTA, KFOR, EUFOR) támogat a német társadalom többsége.

– Az ISAF-művelet támogatottsága jelentősen csökkent az elmúlt években: a 2005-ös 64%-ról 2010-ben 44 százalékra.

„Egyetért-e a Bundeswehr szerepvállalásával az alábbi műveletekben?" (%)[70]

A Bundeswehr részvételével	*Teljesen egyetért*	*Inkább egyetért*	*Valamelyest egyetért*	*Valamelyest ellenzi*	*Inkább ellenzi*	*Teljesen ellenzi*	*Semleges*
Afganisztánban (ISAF)	6	14	24	25	11	15	5
Szomália partjainál (ATALANTA)	17	21	26	16	5	8	7
Koszovóban (KFOR)	8	21	32	17	6	9	7
Bosznia-Hercegovinában (EUFOR)	7	20	34	16	6	9	8
Libanonban (UNIFIL)	4	10	25	25	7	12	17

Összesített értékek az „Egyetért-e a Bundeswehr szerepvállalásával az alábbi műveletekben?" kérdésre pozitív választ („Teljesen egyetért", „Inkább egyetért", „Valamelyest egyetért") adók esetében a 2005–2010 között végrehajtott felméréseknél[71]

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Afganisztán (ISAF)	64	49	60	64	50	44
Koszovó (KFOR)	75	62	70	70	66	61
Bosznia-Hercegovina (EUFOR)	68	63	70	70	64	61

[69] Forrás: *Internazionales und Deutsches Personale in Friedenseinsätzen 2011*. Zentrum für Internazionale Friedenseinsätze (ZIF), 2011. augusztus. Elérhető: http://www.zif-berlin.org/fileadmin/uploads/analyse/dokumente/veroeffentlichungen/International_Personnel_2011_DE.pdf Megtekintve: 2011. 12. 05.

[70] Rüdiger Fiebig: i.m. p. 8.

[71] Uo.

Miközben valamennyi művelet esetében megfigyelhető a támogatottság általános csökkenése 2005–2010 között, 2006 és 2009 kiugró negatív kilengést mutatott, amit a közvélemény-kutatás készítői a média hatásának tulajdonítanak. 2006-ban az okozott széles körű nemzetközi felháborodást és belpolitikai botrányt, amikor Afganisztánban állomásozó, emberi koponyákkal fotózkodó német katonák képei járták be a világsajtót.[72] A földi maradványok megbecstelenítése megrendítette a Bundeswehr „egyenruhás állampolgárokra" építő képét. 2009-ben pedig a már említett, több mint száz afgán civil halálával járó kunduzi incidens rengette meg a haderőbe vetett bizalmat.

A német társadalom támogatásának 2010-es további visszaesése azonban nem magyarázható ilyen incidenssel – sokkal inkább az ISAF-művelet egészével szembeni ellenérzések manifesztációja.

5. Az afganisztáni műveletekről alkotott vélemény

– A Bundeswehr műveleteinek az észak-afganisztáni biztonsági helyzetre és a szabad, biztonságos és prosperáló állam létrehozására gyakorolt hatását a lakosság kisebb része (45, illetve 35 %-a) értékeli pozitívan.
– Az ISAF-műveletet mintegy 30% tartja sikeresnek (2007-ben ez még 39% volt).
– A lakosság többsége (54%) a Bundeswehr erőinek azonnali kivonását támogatná.

6. A német külpolitikáról alkotott vélemény

– A lakosság 45%-a úgy véli, hogy Németországnak aktív kül- és biztonságpolitikát kell folytatnia, s részt kell vállalnia a konfliktusmegelőzésben és válságkezelésben.
– Az aktív biztonságpolitikát szorgalmazók között azonban a szolidaritásból vállalt kötelezettségek elleni vélemény a legerősebb.

7. A lakosság biztonságérzete

– A lakosság leginkább a szociális biztonság megrendülésétől (57%), valamint a globális környezeti változásoktól (71%) tart.
– A németek nagy többsége (89%) összességében biztonságban érzi magát (12% teljes biztonságban, 43% biztonságban, 34% inkább biztonságban), ami egy százalékos pozitív változás 2009-hez képest.
– A terrorizmustól való félelem ugyanolyan szinten áll, mint a gazdasági problémáktól, munkanélküliségtől vagy betegségtől való félelem.

A közvélemény-kutatás eredményeinek értékelésénél egyrészt figyelembe kell vennünk, hogy egy átalakuló biztonságkultúra évtizedében vagyunk, amikor több olyan, évtizedes múlttal rendelkező hagyomány változik, amit korábban megkérdőjelezhetetlennek gondoltak. Másrészt – ahogy arra a kutatási jelentés is nagy hangsúlyt fektet – a német társadalom érdeklődése és még inkább tényszerű ismeretei korlátozottak, így véleményét jelentős mértékben befolyásolja a média által közvetített kép, a szubjektív felfogás. Mindezzel együtt a mért trendek alátámasztani látszanak a bemutatott folyamatokat, és úgy tűnik, a nemzetközi szerepvállalás tekintetében kijelölik azokat a határokat, amelyeken belül a német kormány mozoghat.

[72] *Skull Images Shock Germany*. Spiegel.de, 2006. 10. 26. Elérhető: http://www.spiegel.de/international/0,1518,444879,00.html Megtekintve: 2011. 12. 27.
The Bundeswehr's Excesses in Afghanistan. Spiegel.de, 2006. 10. 30. Elérhető: http://www.spiegel.de/international/spiegel/0,1518,445356,00.html Megtekintve: 2011. 12. 27.

I. melléklet: A német társadalom fenyegetettség-percepciója, 2010

„Jelenleg milyen mértékben érzékeli az alábbi tényezőket fenyegetésként”[73]

	Erős fenyegetésként / Nagy mértékben	Fenyegetésként érzékelem	Kis mértékben / Egyáltalán nem
Munkanélküliségből eredő anyagi bizonytalanság (csak a 16–65 év közötti korosztály számára)	32	29	39
A szociális ellátás csökkenése	30	27	44
Globális környezeti problémák	29	42	29
Nem megfelelő anyagi biztonság idős korban	29	28	42
Nukleáris, vegyi, biológiai fegyverek terroristák kezébe kerülése	27	34	39
A jelenlegi munkahely elvesztése, vagy az újabb elhelyezkedési lehetőség hiánya (csak a 16–65 év közötti korosztály számára)	27	26	47
Nukleáris fegyverek olyan országok kezében, mint Irán vagy Észak-Korea	26	31	43
A globális felmelegedés következtében kialakuló klímaváltozás	25	38	37
Nem megfelelő anyagi biztonság betegség esetén	23	28	49
Súlyos gazdasági válság Németországban	23	28	49
Németországba irányuló bevándorlás	20	23	57
Jelentős természeti katasztrófák, például erős viharok vagy áradások	16	29	55
Vallási fundamentalizmus Németországban	15	23	62
Németországon kívüli terrortámadások, például egy másik európai országban	14	26	60
Háborúk és fegyveres konfliktusok a világban	13	27	60
Németországon belüli terrortámadások	12	30	58
Bűnözés	12	27	61
Világméretű járvány kitörése	11	24	65
Politikai szélsőséges mozgalmak Németországban	11	28	61
Németországot érő katonai támadás	7	13	80

[73] SOWI: *Sicherheits- und verteidigungspolitisches Meinungsklima. p. 94.*

II. melléklet: Német nemzetközi szerepvállalás 2011-ben[74]

Művelet	Katonai	Rendőri	Civil	Összesen
ENSZ-békefenntartó műveletek	**254**	**7**	**40**	**301**
UNMIK (Koszovó)	0	0	5	5
UNMIT (Timor-Leste)	0	0	3	3
UNDOF (Golán-fennsík)	0	0	1	1
UNIFIL (Libanon)	239	0	7	246
MINUSTAH (Haiti)	0	0	6	6
UNMISS (Dél-Szudán)	11	7	0	18
UNAMID (Szudán, Darfúr)	4	0	2	6
UNMIL (Libéria)	0	0	5	5
UNOCI (Elefántcsontpart)	0	0	1	1
MONUSCO (Kongói Dem. Közt.)	0	0	10	10
ENSZ-politikai és békeépítő műveletek	**1**	**0**	**25**	**26**
UNAMA (Afganisztán)	1	0	9	10
UNAMI (Irak)	0	0	8	8
UNSCO (Közel-keleti ENSZ Különmegbízott Irodája)	0	0	2	2
UNSCOL (Libanoni ENSZ Különmegbízott Irodája)	0	0	1	1
BINUCA (Közép-afrikai Közt. ENSZ Iroda)	0	0	1	1
UNIPSIL (Sierra Leone)	0	0	2	2
UNPOS (Szomália)	0	0	1	1
EU-műveletek	**296**	**133**	**100**	**529**
EUFOR Althea (Bosznia-Hercegovina)	14	0	0	14
EUPM (Bosznia-Hercegovina)	0	13	4	17
EULEX (Koszovó)	0	73	36	109
EUSR (Koszovói EU Különmegbízott Irodája)	0	0	3	3
EUMM (Grúzia)	1	14	24	39
EUBAM (Moldova, Ukrajna)	0	6	1	7
EUPOL COPPS (Palesztina)	0	1	4	5
EU BAM Rafah (Palesztina)	0	0	1	1
EUJUST LEX (Irak)	0	2	2	4
EUPOL Afghanistan (Afganisztán)	0	24	22	46
EUPOL RD Congo (Kongói Dem. Közt.)	0	0	2	2
EUSEC RD Congo (Kongói Dem. Közt.)	3	0	1	4
EU NAVFOR Somalia (Operation Atalanta)	275	0	0	275
EUTM Somalia (Szomália)	3	0	0	3
EBESZ-műveletek	**-**	**0**	**24**	**24**
EBESZ Bosznia-Hercegovina	-	0	4	4
EBESZ Koszovó	-	0	8	8
EBESZ Szerbia	-	0	1	1
EBESZ Szkopje	-	0	2	2
EBESZ Albánia	-	0	2	2
EBESZ Központ – Asztana	-	0	1	1
EBESZ Központ – Biskek	-	0	1	1
EBESZ Iroda – Baku	-	0	1	1
EBESZ Iroda – Tádzsikisztán	-	0	4	4
NATO műveletek	**6569**	**0**	**0**	**6569**
KFOR (Koszovó)	1366	0	0	1366
ISAF (Afganisztán)	5203	0	0	5203
Összesen	**7120**	**140**	**192**	**7449**

[74] *Internazionales und Deutsches Personale in Friedenseinsätzen 2011*. Zentrum für Internazionale Friedenseinsätze (ZIF), 2011. augusztus Elérhető: http://www.zif-berlin.org/fileadmin/uploads/analyse/dokumente/veroeffentlichungen/International_Personnel_2011_DE.pdf